

Organizacija rada na Klinici za unutrašnje bolesti u Osijeku tijekom rata

Ivan Čandrlić, Silvio Mihaljević,
Siniša Šijanović i Davorin Berlančić

UDK 616.1/9:355/359
Prispjelo: u listopadu 1992.

Opća bolnica Osijek

Ovim istraživanjem obuhvaćeni su svi hospitalizirani i gastroskopirani bolesnici liječeni na Klinici za unutarne bolesti Opće bolnice Osijek u periodu od 1. kolovoza 1990. do 31. ožujka 1991. godine i 1. kolovoza 1991. do 31. ožujka 1992. godine.

U prvom periodu hospitaliziran je 2 561 bolesnik, dok je u ratnom periodu hospitalizirano 684 bolesnika, što je za 73,3% manje nego u mirnodopskom razdoblju. U mirnodopskom razdoblju gastroskopirano je 1 652 bolesnika, a u ratnom 339, što je manje za 79,5%.

Zbog agresije na grad i bolnicu, bolesnici i osoblje evakuiraju se u podrume i skloništa.

Hospitaliziraju se samo akutni slučajevi zbog smanjenja broja bolesničkih postelja, a prema kroničnim bolesnicima primjenjuje se domicilni tip liječenja. Najviše bolesničkih postelja oslobođeno je za akutne slučajeve, napose srčane bolesnike, tako da je udio bolesnika s akutnim infarktom miokarda porastao s 8,2% u mirnodopskom na 15,6% u ratnom razdoblju. Broj akutnih gastroenteroloških bolesnika opao je sa 150 u mirnodopskom na 99 bolesnika u ratnom razdoblju. Međutim, udio akutnih gastroenteroloških bolesnika porastao je s 9,1% na 29,2% u ratnom periodu.

Ključne riječi: ratna razaranja, organizacija rada, patološka stanja

Najstariji dokument u kojem se prvi put spominje građanska bolnica je nedatiran, na njemačkom jeziku ispisana križaljka prihoda i izdataka za izdržavanje siromaha u osječkoj bolnici za razdoblje od 1749. do 1794. godine. Dakle, radi se o ustanovi s tradicijom dugom gotovo 250 godina. (1,2)

Izgradnja nove velike bolnice u Donjem gradu započela je 1873. godine, a počela je s radom 1. studenog 1874. godine. Tako je sazidana zgrada današnje Interne klinike Opće bolnice Osijek. (2)

Novo doba u Zakladnoj bolnici počinje 1893. godine dolaskom dr. Vatroslava Schwartza koji donosi kućni red, a piše i napatuk za aspirante i hospitante. Krajem siječnja 1894. godine izdaje liječničko izvješće za godinu 1893., što je prvi godišnji izvještaj ne samo u Slavoniji, nego i ostalim dijelovima naše države.

U Bolnici 1920. godine nastaju i drugi odjeli. Osim Internog i Kirurškog, novi odjeli su Oftalmologija, Otorinolaringologija, Dermatovenerologija, Epidemiološko-higijenski zavod i Dispanzer za tuberkulozu.

Prvi i drugi svjetski rat prekinuli su razvoj i napredak osječke bolnice. Tek 1950. godine dolazi do intenzivnijeg razvoja osječke bolnice, nabave nove opreme te objavljivanja brojnih znanstvenih i stručnih radova. (3,18)

U listopadu 1979. godine počinje s nastavom prvi semestar Studija medicine u Osijeku te je Bolnica na-

stavna baza Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, a od 1980. godine sjedište je Znanstvena jedinica za klinička i medicinska istraživanja Slavonije i Baranje. (1,3)

Danas osječka bolnica sadrži 20 odjela sa 1 606 bolesničkih postelja, od toga tri klinike (Interna, Neurologija i Psihijatrija), te 2 508 uposlenih. (3)

POVIJESNI RAZVOJ INTERNE KLINIKE

U osječkoj bolnici 1779. godine razabiremo početke interne medicine, a 1874. osniva se Odjel za unutrašnje bolesti kojim je rukovodio prim.dr. Ferdo Knapp. (18)

Od 1919. do 1941. godine Internim odjelom je rukovodio prim.dr. Branko Muačević. U to vrijeme na Internom odjelu su kemijski laboratorij i plućni odjel, a 1932. godine uvodi se rendgenska dijagnostika.

Dolaskom prim.dr. Čedomila Vugrinčića 1954. godine dolazi do temeljne reorganizacije rada, podizanja stručnog rada, počima se s eksperimentalnim radom, osniva se suvremeni biokemijski laboratorij i daje podstreka za osnivanje Odjela za izotope.

Prim.dr. Ivan Vlahović rukovodi Odjelom od 1968. godine, a od 1976. godine rukovoditelj Internog odjela postaje prof.dr.sc. Ivan Čandrlić. Odlukom Znanstvenonastavnog vijeća Medicinskog fakulteta Sveučilišta u

Zagrebu 28. siječnja 1986. godine Internom odjelu dodjeljuje se naslov Klinike za unutarne bolesti Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. (18)

RAD INTERNE KLINIKE U MIRNODOPSKIM UVJETIMA

Opća bolnica Osijek, najveća u sjeverno-istočnoj Hrvatskoj je civilna bolnica s 1 606 bolesničkih postelja, a od toga Interna klinika Opće bolnice Osijek ima 207 bolesničkih postelja, a sastoji se od sedam kliničkih odjela i poliklinika. (16).

Klinički odjeli su:

Odjel za hematologiju (ima 23 bolesničke postelje).

Odjel za bolesti srca i krvnih žila s intenzivnom terapijom i njegom I i II (ima 68 bolesničkih postelja),

Odjel za gastroenterologiju i hepatologiju (ima 32 bolesničke postelje),

Odjel za endokrinologiju i bolesti metabolizma (ima 28 bolesničkih postelja),

Odjel za nefrologiju (ima 24 bolesničke postelje),

Odjel za reumatologiju, imunologiju i alergologiju (ima 20 bolesničkih postelja).

Na Klinici postoje sljedeće polikliničke ambulante:

1. Hematološka,
2. Kardiološka – EKG kabinet,
 - ultrazvuk
 - invazivna dijagnostika
 - neinvazivna dijagnostika
3. Gastroenterološka – endoskopija,
4. Centar za dijabetes,
5. Endokrinološka ambulanta,
6. Nefrološka ambulanta,
7. Ambulanta za hipertenziju,
8. Reumatološka,
9. Imunološka.

Na Internoj klinici uposlen je 31 liječnik, od toga 20 specijalista i 11 specijalizanata, te 121 medicinska sestra.

INTERNA KLINIKA U PROVOĐENJU NASTAVE INTERNE MEDICINE

Na Internoj klinici provodi se redovita nastava iz kolegija »Interna propedeutika i Interna medicina«. Turnus obuhvaća predavanja, seminare i vježbe, te ima svoga voditelja koji vodi brigu o ispravnom provođenju nastavnog programa i na kraju turnusa radi provjeru znanja. Ispiti iz Interne medicine provode se u Osijeku i provode ga nastavnici Interne klinike Opće bolnice Osijek. Nastavnici sudjeluju i kao mentori za doktorate, magisterije, pisanje znanstvenih i diplomskih radova te pri izboru u nastavna znanja.

Nastava na Klinici održava se u kumulativnom i dopunskom radnom odnosu. U kumulativnom radnom odnosu su prof. dr. sc. Ivan Čandrlić, prof. dr. sc. Ante Ivandić i doc. dr. sc. Katija Čatipović. U dopunskom radnom odnosu su prim. dr. sc. Marija Jurić, mr. sc. Marijan Jakić, mr. sc. Vladimir Peljhan, i mr. sc. Aleksandar Včev. (12)

Postoji tijesna suradnja s Katedrom Interne medicine Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, te je organiziran i dolazak predavača iz Zagreba na nastavu u Osijeku.

ZNANSTVENO-ISTRAŽIVAČKI RAD NA KLINICI ZA UNUTARNJE BOLESTI

S intenzivnim znanstveno-istraživačkim radom na Internom odjelu započinje se u tijeku rukovođenja Odjelom prim.dr. Č. Vugrinčića. Osnivanjem Znanstvene jedinice za kliničko-medicinska istraživanja 1980. godine, te izdavanjem znanstveno-stručnog časopisa »Medicinski vjesnik« 1981. godine počinju se sve više i češće objavljivati izvorni znanstveni radovi. (17) Već 22 godine u Osijeku se organizira svake godine znanstveno-stručni sastanak internista Slavonije i Baranje s internacionalnim učešćem i stručni sastanak medicinskih sestara. Od objavljenih znanstvenih radova tiskaju se Zbornici rdova, a glavni i odgovorni urednik bio je prof.dr.sc. Ivan Čandrlić.

Nosioci znanstveno-istraživačkog rada su: prof.dr.sc. Ante Ivandić s temom »Metaboličke i endokrine promjene u pretilosti«, prof.dr.sc. Ivan Čandrlić s projektom »Bazalni serumski gastrin« i doc.dr.sc. Katija Čatipović s temom »Psihomotorni i somatski faktori u koronarnoj bolesti i arterijskoj hipertenziji«. Prvi projekt je prihvaćen, a druga dva su u postupku.

POSLJEDICE RAZARANJA OBJEKTA INTERNE KLINIKE TIJEKOM RATA

Uvjeti u kojima osječka bolnica radi u ratnom razdoblju zaista su specifični. Neprijatelj se nalazi nekoliko kilometara od grada, odnosno Bolnice. Između prvih linija obrane i Bolnice premalo je prostora za razvijanje jačih vojnih ili civilnih sanitetskih postroja za pružanje prve pomoći, dok je Bolnica na dometu agresorske artiljerije i izložena učestalim napadima i razaranjima na prvoj liniji fronte. (9)

Prvo gađanje Bolnice dogodilo se 14. rujna 1991. godine i u sljedeća je tri dana pogođena projektilima teškog artiljerijskog oruđa 94 puta (sl. 1,2,3).

Naredbom Kriznog štaba Opće bolnice Osijek 11. rujna 1991. godine evakuiraju se bolesnici i osoblje sa svih klinika i odjela u podrume, skloništa i tople veze. Nakon potpisivanja primirja 3. siječnja 1992. godine razaranje bolnice se nastavlja. 7. ožujka 1992. godine

SLIKA 1.

Teško oštećenje 2. kata topovskom granatom južne fasade Interne klinike koja je teško oštetila i unutrašnjost zgrade

FIGURE 1.

The heavy damage of the II. floor of the southern facade of the Department of Medicine by a canon grenade which damaged severely also the interior of the building

SLIKA 2.

Oštećenje topovskom granatom prizemlja južne strane prostorije u kojoj je smještena gama-kamera

FIGURE 2.

The damage of the ground floor of the southern side of the room where a gama-camera was placed by a canon grenade

SLIKA 3.
Oštećenje krovne konstrukcije topovskom granatom južnog dijela zgrade
FIGURE 3.
The damage of the roof of the southern part of the building by a canon grenade

Interna je klinika izravno pogodena s 11 projektila. Procijenjeno je da je materijalna šteta prilikom napada na objekt Interne linike 850 500 DEM. (11)

ORGANIZACIJA RADA U RATNIM UVJETIMA

Do početka 1992. godine osječku bolnicu napustilo je 588 zaposlenih, od toga 89 liječnika. Do rata protiv Republike Hrvatske na Internoj klinici bilo je 207 bolesničkih postelja raspoređenih na sedam kliničkih odjela. Naredbom Kriznog štaba Opće bolnice Osijek 11. rujna 1991. godine evakuiraju se sve klinike i odjeli u podrumске prostorije. Na Internoj klinici tada je bilo samo 18 bolesničkih postelja, kasnije 26, a bolesnici su smješteni u podrumskom hodniku. Veći dio podrumskih prostorija Interne klinike, zbog velikog broja ranjenika, prepušten je Kirurškom odjelu. Nakon napada na bolnicu 20. rujna 1991. godine dio internističkih bolesnika evakuira se u Bizovačke Toplice. Hotel »Therma« je 7. studenog 1991. godine raketiran i bombardiran te je uslijedila nova evakuacija. (9)

Nova evakuacija bolesnika i dislokacija dijela zdravstvenih službi učinjena je 11. prosinca 1991. godine u Donji Miholjac, kada su premještena 24 internistička bolesnika.

Za rad u stacionaru određen je tim medicinskih sestara koje su stalno smještene u Donjem Miholjcu i rade u smjenama, dok liječnici dežuraju 6 dana, a 6 dana su slobodni te se vraćaju na Internu kliniku.

Prema posljednjim podacima od 28. svibnja 1991.

godine, zajedno sa stacionarom u Donjem Miholjcu, Interna klinika broji 51 bolesničku postelju.

U vrijeme najvećeg razaranja za normalan rad cijele bolnice posebno su važni svi tehnički sustavi (struja, voda, prijevoz) i složeni sustavi kao što su prehrana, pranje rublja i sterilizacija. Hrana se povremeno priprema u Bizovačkim Toplicama i u bolnicu je prevožena oklopnim vozilima. Rublje su prali građani i ustanove u gradu.

Zahvaljujući donacijama iz inozemstva i redovnim putem, ni u jednom trenutku ničega nije nedostajalo.

Među osobljem ima ljudi kojima su razrušeni domovi, netko od bližnjih je ranjen ili poginuo, žene i djeca su u izbjeglištvu. Takve situacije mogu pokolebati nestabilne pojedince, te ih treba na vrijeme uočiti, pomoći razgovorima, a po potrebi staviti na lakše radno mjesto. Najodgovorniji trebaju svojim ponašanjem dati primjer ostalima.

S Interne linike pet liječnika je dobilo vojni raspored (četiri u Hrvatskoj vojsci i jedan u Pravosudnoj policiji).

Od drugog medicinskog osoblja dvije osobe su bile u Hrvatskoj vojsci, a 18 ih je dobilo raspored na druga radna mjesta.

Rad u Bolnici je vrlo težak, opasan jer se u vrijeme agresije pojavljuju snajperisti pete kolone, koji se nalaze u cijelom gradu, što otežava odlazak i dolazak na radno mjesto, a osim toga se snajperisti pojavljuju oko Bolnice i u samom krugu Bolnice. Tada se promet najsigurnije provodi podzemnom »hladnom« vezom.

Rad na Klinici organiziran je prema općem stanju u

gradu, ekipe rade do mogućnosti izmjene, tj. kada je prolazak kroz grad »sigurniji«. Svi bolesnici koji dolaze na Kliniku budu pregledani, a po potrebi i u vrlo teškim uvjetima i hospitalizirani. Obavlja se kompletna obrada i provodi kompletna internistička terapija. Živi se s bolesnicima.

Interna klinika je nositelj toksikološke službe regije, a njegov zapovjednik je prof. dr. sc. Ivan Čandrlić. Klinika je s uspjehom obavila sve postavljene zadatke.

CILJ ISTRAŽIVANJA

Cilj ovog istraživanja bio je:

- opisati organizaciju rada Interne klinike u ratnim uvjetima i njezinu integriranost u sustav funkcionirajuća zdravstvene službe Republike Hrvatske;
- prikazati kronologiju i posljedice razaranja objekta Interne klinike tijekom rata protiv Republike Hrvatske;
- prikazati hospitalizirane i gastroskopirane bolesnike u tijeku rata i iste mjesece usporediti s prethodnom godinom.

BOLESNICI I METODE RADA

Istraživanje je rađeno na Klinici za unutrašnje bolesti Opće bolnice u Osijeku. Obuhvaćeni su svi hospitalizirani i gastroskopirani bolesnici liječeni na Klinici za unutrašnje bolesti u razdoblju od 1. kolovoza 1990. godine do 31. ožujka 1991. godine, koji su uspoređeni s istim bolesnicima hospitaliziranim i gastroskopiranim u ratnom razdoblju od 1. kolovoza 1991. godine do 31. ožujka 1992. godine. U mirnodopskom periodu hospitaliziran je 2 561 bolesnik, a u ratnom razdoblju 684. U mirnodopskom periodu gastroskopirano je 1 672 bolesnika, a u ratnom razdoblju 339 bolesnika.

Istraživanje je učinjeno retrospektivno na osnovi povijesti bolesti hospitaliziranih bolesnika.

REZULTATI RADA

Na tablici 1. prikazani su svi hospitalizirani bolesnici po pojedinim odjelima Interne klinike Opće bolnice Osijek u razdoblju od 1. kolovoza 1990. godine do 31. ožujka 1991. godine. U tom periodu na Internoj klinici hospitaliziran je 2 561 bolesnik (tablica 1).

Prema pojedinim kliničkim odjelima najviše je hospitalizirano na kardiologiji, ukupno 884 srčanih bolesnika, što iznosi 34,5% u odnosu na broj ukupno hospitaliziranih bolesnika u mirnodopskom razdoblju. Broj oboljelih od akutnog infarkta miokarda je 209 ili 8,2%.

Na Kliničkom odjelu za gastroenterologiju i hepatologiju primljeno je 769 bolesnika u mirnodopskom periodu, odnosno 30% ukupnog broja hospitaliziranih bolesnika.

Klinički odjel za endokrinologiju hospitalizirao je 313 bolesnika, odnosno 12,2%. Klinički odjel za nefrologiju hospitalizirao je 194, bolesnika, tj. 7,6%. Klinički odjel za hematologiju hospitalizirao je 189 bolesnika ili 7,4%. Klinički odjel za reumatologiju hospitalizirao je 110 bolesnika ili 4,3% od ukupnog broja hospitaliziranih.

Bolesnika s malignim oboljenjima u mirnodopskom periodu hospitalizirano je 102 odnosno 4% od ukupnog broja. Najčešće maligno oboljenje bio je karcinom želuca (35 bolesnika) i odmah zatim karcinom debelog crijeva (21 bolesnik).

Tablica 2. obuhvaća period od 1. kolovoza 1991. godine do 31. ožujka 1992. godine, tj. ratni period, u kojem su hospitalizirani samo akutni slučajevi. U tom razdoblju radilo se samo u podrumskim prostorijama, a hospi-

TABLICA 1.

Hospitalizirani bolesnici na Klinici za unutrašnje bolesti Opće bolnice Osijek u razdoblju od 1. kolovoza 1990. do 31. ožujka 1991. godine

TABLE 1.

The number of patients in the Department of Medicine of the General Hospital in Osijek in the period from August 1, 1990 until March 31, 1991

	8.	9.	10.	11.	12.	1.	2.	3.	UKUPNO	%	
nefrologija	20	22	30	21	22	22	23	34	194	7.6	
hematologija	33	20	26	21	20	28	17	24	189	7.4	
endokrinologija	47	36	49	30	39	40	38	34	313	12.2	
kardiologija	opći	49	49	55	55	51	54	44	51	408	884 15.9 10.4 8.2 34.5
	dekom	31	32	34	29	38	38	39	26	267	
	AIM	23	23	17	30	29	29	26	32	209	
gastroenterologija	100	89	110	98	85	105	89	93	769	30	
tumori	žel.	4	4	6	4	5	5	6	1	35	102 1.4 0.2 0.8 1.6 4
	pank.	1	1	/	/	1	1	1	1	6	
	kol.	2	2	2	4	3	4	2	2	21	
	ost.	4	3	6	2	3	4	5	12	40	
reumatologija	21	10	10	17	8	15	14	15	110	2.0	
UKUPNO	335	291	345	310	306	345	304	325	2561	100	

TABLICA 2.

Hospitalizirani bolesnici na Klinici za unutrašnje bolesti Opće bolnice Osijek u razdoblju od 1. kolovoza 1991. do 31. ožujka 1992. u tijeku rata

TABLE 2.

The number of patients in the Department of Medicine of the General Hospital in Osijek in the period from August 1, 1991 until March 31, 1992

	8.	9.	10.	11.	12.	1.	2.	3.	UKUPNO	%			
nefrologija	17	4	5	2	5	3	3	1	40	5.8			
hematologija	12	2	3	3	2	4	3	1	30	4.4			
endokrinologija	22	6	3	3	3	3	6	1	47	6.9			
kardiologija	opći	39	7	14	7	5	8	10	20	110	16.1	45.8	
	dekom	23	13	8	8	10	15	10	9		96		14
	AIM	26	7	13	9	7	14	21	10		107		15.6
gastroenterologija	46	19	21	18	17	26	26	27	200	29.2			
tumori	žel.	3	2	/	/	1	/	/	1	7	1	5.8	
	pank.	1	1	/	/	/	/	1	/	3	0.4		
	kol.	4	1	2	/	/	1	8	3	19	2.8		
	ost.	4	1	2	/	/	2	/	2	11	1.6		
reumatologija	5	1	1	2	/	1	2	2	14	2.1			
UKUPNO	202	64	72	52	50	77	90	77	684	100			

talizirano je 684 bolesnika, što je za 73,3% manje nego u mirnodopskom periodu (tablica 2).

U ratnom periodu najviše je hospitalizirano kardioloških bolesnika, ukupno 313 ili 45,8%. S akutnim infarktom miokarda bilo je 107 bolesnika ili 15,6%, što je signifikantno veći postotak nego u mirnodopskom razdoblju.

Gastroenteroloških bolesnika u ratnom periodu hospitalizirano je 200 ili 29,2%.

Na ostalim kliničkim odjelima broj hospitaliziranih bolesnika izražen u postocima ne odstupa bitno od broja hospitaliziranih u mirnodopskom razdoblju.

Malignih oboljenja u ratnom periodu bilo je 40, odnosno 5,8% od ukupnog broja hospitaliziranih. Najviše bolesnika u ratnom razdoblju hospitalizirano je s karcinomom debelog crijeva (19 bolesnika), dok je sedam bolesnika hospitalizirano s karcinomom želuca.

Broj hospitaliziranih bolesnika na drugim kliničkim odjelima izražen u postotku bio je značajno manji.

Tablica 3. prikazuje ukupan broj gastrokopiranih bolesnika u razdoblju od 1. rujna 1990. do 31. ožujka 1991. godine i razdoblju od 1. kolovoza 1991. do 31. ožujka 1992. godine.

U mirnodopskom periodu bilo je 1 652 gastrokopiranih bolesnika, dok je u ratnom periodu gastrokopirano 339 bolesnika, što je za 79,5% manje nego u mirnodopskom razdoblju.

U mirnodopskom razdoblju gastrokopirano je 894 (54,1%) muškaraca i 758 (45,9%) žena. Akutnih stanja bilo je 150 (9,1%) (tablica 3).

Najučestalije akutno stanje bile su erozije dvanaesnika (47 slučajeva).

U ratnom razdoblju gastrokopirano je 339 bolesnika, od toga 253 (77,6%) muškaraca i 86 (22,4%) žena. U

ovom periodu bilo je 99 (29,2%) akutnih stanja gastrokopiranih bolesnika. Najčešće akutno stanje u ratnom periodu su erozije ventrikula, 30 slučajeva.

Udio muškaraca s akutnim stanjem porastao je sa 60,7% u mirnodopskom periodu na 79,8% u ratnom periodu.

TABLICA 3.

Udio gastroenteroloških bolesnika u razdoblju od 1. kolovoza 1990. do 31. ožujka 1991. godine i razdoblju od 1. kolovoza 1991. do 31. ožujka 1992. godine

TABLE 3.

The proportion of gastro-intestinal patients in the periods from August 1, 1990 until March 31, 1991 and from August 1, 1991 until March 31, 1992

	od 1. 08. 1990. do 31. 03. 1991.		od 1. 08. 1991. do 31. 03. 1992.	
I. Ukupan broj gastrokopiranih	1 652		339	
	M 894 (54,1%)	Ž 758 (45,9%)	M 253 (77,6%)	Ž 86 (22,4%)
II. Akutnih stanja	150 (9,1%)		99 (29,2%)	
	M 91 (60,7%)	Ž 59 (39,3%)	M 79 (79,8%)	Ž 20 (20,2%)
III. Ulcus V. sanguinans	9		5	
Ulcus D. samguinans	14		8	
Sy. Mallory - Weiss	4		3	
Erosio ventriculi	33		30	
Erosio duodeni	47		26	
Erosio ventriculi etduodeni	6		13	
Ostalo	37		14	

RASPRAVA

Od 11. rujna 1991. godine sve klinike i odjeli evakuiraju se u podrumne i skloništa. Na Internoj klinici u početku ima 18, a kasnije 26 bolesničkih postelja koje se nalaze u podrumskom hodniku. Zbog nastale ratne situacije hospitaliziraju se samo akutni slučajevi, a prema kroničnim bolesnicima primjenjuje se domicilni tip liječenja. Uspoređujući period od 1. kolovoza 1990. godine do 31. ožujka 1991. godine kada je hospitalizirano 2 561 bolesnik i period od 1. kolovoza 1991. do 31. ožujka 1992. godine kada je hospitalizirano 684 bolesnika, vidimo da je došlo do pada hospitaliziranih bolesnika za 73,3% u ratnom razdoblju. Uspoređujući srčane bolesnike u oba perioda, vidimo da je došlo do pada hospitaliziranih srčanih bolesnika s 884 u mirnodopskom periodu na 313 u ratnom periodu. Međutim, udio srčanih bolesnika porastao je s 34,5% u mirnodopskom razdoblju na 45,8% u ratnom razdoblju. Uspoređujući bolesnike s akutnim infarktom miokarda u oba perioda vidimo da je došlo do pada hospitaliziranih bolesnika s 209 u mirnodopskom razdoblju na 107 u ratnom periodu zbog smanjenog broja bolesničkih postelja, otežanih komunikacija i smanjenog broja građana u Osijeku tijekom rata. Međutim, udio bolesnika s akutnim infarktom miokarda u ratnom periodu porastao je s 8,2% u mirnodopskom na 15,5% u ratnom periodu, jer je najviše preostalih bolesničkih postelja namijenjeno za akutne srčane bolesnike. Najveći pad hospitaliziranih bolesnika vidljiv je na odjelima koji više liječe kronične bolesnike. Tako je na nefrologiji hospitalizirano u mirnodopskom razdoblju 194 (7,6%) bolesnika, a u ratnom samo 40 (5,8%) bolesnika. Na hematologiji vidimo pad s 189 (7,4%) bolesnika u mirnodopskom, na 30 (4,4%) bolesnika u ratnom razdoblju. Endokrinoloških bolesnika bilo je 313 (12,2%) u mirnodopskom, dok je u ratnom periodu hospitalizirano 47 (6,9%) bolesnika. Hospitaliziranih gastroenteroloških bolesnika bilo je 769 (30%) u mirnodopskom razdoblju, a u ratnom 200 (29,2%). Malignih oboljenja u mirnodopskom periodu hospitalizirano je 102 (4%), a u ratnom 40 (5,8%) bolesnika. Najveći je pad vidljiv u reumatoloških bolesnika kada je u mirnodopskom razdoblju hospitalizirano 110 (4,3%) bolesnika, a u ratnom svega 14 (2%) što je za 87,3% manje nego u mirnodopskom periodu.

U periodu od 1. kolovoza 1990. godine do 31. ožujka 1991. godine gastroskopirano je 1 652 bolesnika, dok je u ratnom periodu od 1. kolovoza 1991. godine do 31. ožujka 1992. godine gastroskopirano 339 bolesnika što je za 79,5% manje nego u mirnodopskom razdoblju. Akutnih gastroeneroloških stanja u mirnodopskom periodu bilo je 150, a u ratnom 99. Međutim, udio gastroenteroloških stanja porastao je s 9,1% u mirnodopskom na 29,2% u ratnom razdoblju, što se poklapa s podacima iz literature o povećanju udjela akutnih gastroentero-

loških stanja u stresnim situacijama, tzv. stres ulcus (6). Najveći broj akutnih gastroenteroloških bolesnika u oba perioda su muškarci, što odgovara podacima iz literature (5). U mirnodopskom periodu bilo je 91 (60,7%) muškaraca i 59 (39,3%) žena, a u ratnom 79 (79,8%) muškaraca i 20 (20,2%) žena s akutnim gastroenterološkim oboljenjima. Najčešće akutne gastroenterološke bolesti su: erozija ventrikula, erozija duodenuma, erozija ventrikula i duodenuma, ulkus ventriculi sanguinans, ulcus duodeni sanguinans, varikoziteti jednjaka, Sy. Mallory-Weiss, što odgovara podacima prema literaturi (5).

Za istaknuti je da je i Odlukom Kriznog štaba općine Osijek u najtežim razaranjima pučanstvo Osijeka bilo raseljeno diljem Hrvatske, u Republici Mađarskoj, gdje su bili primarno smješteni stari, nemoćni te kronični bolesnici, što je smanjilo opterećenje Bolnice.

Interna klinika je organizirala i kućno liječenje kardioloških bolesnika, kada su na poziv i dogovor odlazile ekipe kardiologa s kompletnom opremom, gdje je bila i provedena dijagnostika kao i terapija.

ZAKLJUČAK

Na osnovi ovog istraživanja može se zaključiti:

1. Razaranje Interne klinike najviše je nastavljeno nakon potpisanog sarajevskog primirja 3. siječnja 1992. godine od kada je Opća bolnica Osijek pod posebnom zaštitom Međunarodnog Crvenog križa.

2. Prikazana kronologija razaranja s fotodokumentacijom upućuje samo na to da je federalna armija ovu ustanovu razarala namjerno, ne obazirući se na Deklaraciju Ženevske konvencije u kojoj se jasno kaže (8): »Vojne i civilne zdravstvene ustanove su zaštićene«.

3. Od 11. rujna 1991. godine Interna klinika radi samo u podrumskim prostorijama. Hospitaliziraju se samo akutni slučajevi, a prema kroničnim bolesnicima primjenjuje se domicilni tip liječenja.

4. U razdoblju od 1. kolovoza 1991. godine do 31. ožujka 1992. godine smanjen je broj hospitaliziranih bolesnika za 73,3% u odnosu na razdoblje od 1. kolovoza 1990. do 31. ožujka 1991. godine.

5. U ratnom razdoblju zapažamo da je najviše hospitalizirano srčanih bolesnika (45,8%), jer je za akutne srčane bolesnike namijenjeno najviše preostalih bolesničkih postelja.

6. Broj gastroskopiranih bolesnika u razdoblju od 1. kolovoza 1991. do 31. ožujka 1992. godine smanjio se za 79,5% u odnosu na razdoblje od 1. kolovoza 1990. do 31. ožujka 1991. godine, međutim, udio akutnih stanja u ratnom periodu porastao je na 29,2% u odnosu na mirnodopski period kada je njihov udio bio 9,1% od ukupnog broja gastroskopiranih.

7. Usprkos ratnim razaranjima i složenosti ratne situacije Interna klinika ni u jednom trenutku nije

zastala u pružanju zdravstvene zaštite zahvaljujući do-
broj organiziranosti službe u ratnoj situaciji.

8. U tijeku rata postoji tijesna suradnja djelatnika
Interne klinike i drugih odjela Opće bolnice Osijek kao
i zdravstvenih ustanova izan Osijeka.

LITERATURA

1. Burić M. »Glasnik društva slavonskih liječnika« – prvi strukovni
liječnički časopis u Hrvatskoj. Med Vjesn 1983; 15:81-91.
2. Firinger K, Utvić V. Povijest bolničkih ustanova u Osijeku od
1739 – 1930. Opća bolnica Osijek, 1970.
3. Glavina K, Tucak A, Karner I, Hanzer J, Pajtler M, Fuštar A,
Farkaš T, Lacković Z. Deliberate military desecration of the
General hospital in the city of Osijek. Croat Med J 1992; 33:61-9.
4. Glavina K, Tucak A, Janoši K, Pajtler M, Lacković Z. Razaranje
Opće bolnice u Osijeku od strane federalne armije (od 13. rujna
do 17. rujna 1991.). Liječ Vjesn 1991; 113:7-211.
5. Glišić Lj, Perišić V, Davčev P, Hadžić N, Satler J.
Gastroenterologija. Naučna knjiga; Beograd, 1990; 396-410.
6. Hadžić N. Priručnik interne medicine. JUMENA; Zagreb, 1989;
547.
7. International Committee of the Red Cross: Rules for the be-
havior in combat. ICRC; Geneva, 1985.
8. International Committee of the Red Cross: Basic rules of the
Geneva conventions and their additional protocols. ICRC;
Geneva, 1985.
9. Janoši K. Organizacija osječke kirurgije u ratnim uvjetima. Med
Vjesn 1991; 23(3-4):93-8.
10. Marušić M, Hebrang A, Kostović I. War in Yugoslavia. Br Med
J 1991;338:26.
11. Opća bolnica Osijek (brošura): Dani kada je umirala bolnica.
Opća bolnica Osijek i Ekonomski fakultet Osijek – Zavod za
ekonomska istraživanja, Osijek, rujna, 1991.
12. Rešetar Z. Vodič kroz studije. Med fakultet Sveučilišta u
Zagrebu; Zagreb, 1990; 29-31.
13. Republika Hrvatska, Ministarstvo zdravstva: Izvješće o ratnim
štetama do 3. siječnja 1992. godine. Pismo upućeno Ministarstvu
informiranja dana 10. siječnja 1992; (Br. 534-02-07-91-0003).
14. Služba za tehničke poslove: Opis razaranja i oštećenja na objek-
tima Opće bolnice od 7. do 8. ožujka 1992. godine. Opća bolnica
Osijek; Osijek, 1992, br. 12.
15. Tucak A. Razaranje zdravstvenih ustanova Slavonije i Baranje
tijekom rata protiv Hrvatske (do kraja 1991.). Med Vjesn 1991;
23(3- 4):63-92.
16. Tucak A. The scientific unit for clinical – medical research,
General hospital Osijek in the period from 1980 to 1984. report.
Med Vjesn 1984; 16:303-4.
17. Tucak A. The scientific unit for clinical – medical research in
Slavonia and Baranja. Med Vjesn 1982; 14:2-4.
18. Utvić V. Povijest bolničkih ustanova u Osijeku od 1984-1974.
Opća bolnica Osijek, Osijek, 1970; 5-27.

Abstract

WORK ORGANISATION ON THE CLINIC FOR INNER DISEASES IN OSIJEK DURING WAR

**Ivan Čandrlić, Silvio Mihaljević,
Siniša Šijanović and Davorin Berlančić**

Osijek General Hospital

**In this research are included all hospitalised and
gastroscooped patients cured in the Clinic for internal
diseases of the General hospital in Osijek in the
period from August 01.1990. till March 31.1991. and
the period from August 01.1991. till March 31. 1992.
During the first period 2 561 patient was hospitali-
sed, whereas in the period of war thath number de-
creased to 684 patients. Comparing both these pe-
riods, we can conclude that the number o hospitalised
patients in the period of war was reduced for 73,3%.**

**During the peacetime 1 652 patients were gastroscop-
ed, whereas in the period of war only 339 patients,
that is 79,5% less than during the peacetime.
Because of aggression on the town and the hospital,
patients and personnel were evacuated in cellars and
shelters. Because the number of beds was decreased,
only acute cases were hospitalised. Chronic cases
were sent home with a greater store of medicine or
were taken care of as refugees in other towns. The
greatest number of beds was made free for acute
cases, especially for cardiac diseases, so that the
percentage of patients with acute infarct miocardii
increased from 8,2% to 15,6% in the period of war.
The number of acute gastroenterologic patients de-
creased from 150 during the peacetime to 99 patients
in the period of war. However, the percentage of acute
gastroenterologic patients increased from 9,1% do
29,2% in the period of war.**

Key words: war destructions, organization of the work, patologic states

Received: September, 1992